

รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ในจังหวัดร้อยเอ็ด*

The Model of Cremation Arrangements According to Theravada Buddhist Philosophy in Roi Et Province

พระครูจันทิวราภิม อนุชโคโณ (อำนวยการ วรรณพุกษ), อุทัย กมลศิลป์ และโสวีย์ บำรุงภักดิ์
Phrakhru Kantiwaraphirom Anungkano (Amnuai Wannaphruek), Uthai Kamonsil
and Sowit Bamrungphak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: phrakhrukhantiwaraphirom@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและหลักการในการจัดงานฌาปนกิจในสังคมไทย 2) การวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับพิธีฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด 3) การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการจัดงานฌาปนกิจในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด และ 4) การเสนอองค์ความรู้และรูปแบบการจัดงานฌาปนกิจที่เป็นเอกลักษณ์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

- แนวคิดหลักในการจัดงานฌาปนกิจในสังคมไทยมี 3 ประการ ได้แก่ 1) การอุทิศส่วนบุญให้กับผู้ล่วงลับ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย และ 3) การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในพิธีการต่างๆ เช่น ประเพณีบุญแจกข้าว และฮีต 12 ของชาวอีสาน
- หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ทิศ 6 ซึ่งกำหนดหน้าที่ที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกัน หลักศรัทธา 4 เน้นความเชื่อในกรรมและผลของกรรม และบุญกิริยาวัตถุ 3 ที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการทำบุญ ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา

*ได้รับบทความ: 19 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 10 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2567
Received: August 19, 2024; Revised: December 10, 2024; Accepted: December 21, 2024

3. ผลการบูรณาการแสดงให้เห็นว่าพิธีฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการเน้นการทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับตามหน้าที่ของบุตรหลานในหลักทศ 6 และให้ความสำคัญกับการแสดงความเคารพต่อผู้ตายตามหลักศรัทธา 4

4. องค์ความรู้ TRI-BP Model คือ 1) Tradition (ประเพณี) 2) Ritual (พิธีกรรม) 3) Integration of Buddhist Philosophy (การบูรณาการพุทธปรัชญา) เป็นการอธิบายแนวทางการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดอย่างเป็นระบบ โดยเน้นถึงความสำคัญของการสืบทอดประเพณีและการบูรณาการหลักพุทธศาสนาในพิธีกรรม สะท้อนถึงการรักษาแก่นแท้ของประเพณีที่เน้นความกตัญญู การทำบุญเพื่อส่งเสริมบุญกุศล และการสร้างความสามัคคีในชุมชน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจ; พุทธปรัชญาเถรวาท; ประเพณี; พิธีกรรม

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study of the concept and principles of cremation arrangement in Thai society, 2) to analyze of Theravada Buddhist philosophy related to cremation ceremonies in Roi Et Province, 3) to integrate of Theravada Buddhist philosophy in cremation arrangements in Roi Et Province, and 4) to offer the knowledge and the unique cremation arrangement models according to Theravada Buddhist philosophy. This research is qualitative research by studying data from Tripitaka, academic documents on Buddhism, and related research. The key informants are 15 qualified monks. The research instrument is an in-depth interview, and the research results are presented using a descriptive analytical method.

The results revealed that:

1. The main concepts of cremation in Thai society are 3: 1) the dedication of merit to the deceased person, 2) the belief in life after death, and 3) the continuation of local traditions in various ceremonies, such as the rice-giving festival and the 12 customs of the Isan people.

2. In addition, the important Theravada Buddhist philosophy is the 6 directions, which define the duties that people should perform towards each other, the 4 principles of faith, which emphasize belief in karma and the results of karma, and the 3 merit-making objects, which are guidelines for making merit, namely giving alms, keeping the precepts, and practicing meditation.

3. The results of the integration show that cremation ceremonies in Roi Et Province emphasize making merit and dedicating merit to the deceased according to the duties of children and grandchildren according to the 6 directions, and give importance to showing respect to the deceased according to the 4 principles of faith. In this regard, cremation ceremonies in the present era emphasize giving alms more than keeping the precepts and practicing meditation, which reflects changes in social and religious rituals.

4. This research offers the TRI-BP Model, which consists of 3 components: Tradition, Ritual, and The Integration of Buddhist Philosophy, to explain the systematic approach to organizing cremation ceremonies in Roi Et Province, emphasizing the importance of preserving traditions and integrating Buddhist principles into ceremonies. The TRI-BP Model reflects the preservation of the essence of traditions that emphasize gratitude, making merit to promote merit, and creating unity in the community through organizing cremation ceremonies that are unique.

Keywords: The Model of Cremation Arrangements; Theravada Buddhist Philosophy; Traditions; Rituals

1. บทนำ

เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วต้องตายทุกคน ไม่มีใครอยู่เป็นนิรันดร์ เป็นไปตามหลัก ไตรลักษณ์ของพระพุทธศาสนาดังพุทธพจน์ที่ว่า ตถาคตตรัสรู้เข้าถึงหลักนั้นแล้ว จึงบอก จึงแสดง วางเป็นแบบตั้งเป็นหลัก เปิดเผยแจกแจง ทำให้เข้าใจง่ายว่าสังขารทั้งปวง ไม่เที่ยงสังขารทั้งปวง เป็นทุกข์...ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา” (อง. ดิก. 20/576/368) จะอย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องการเกิดการตายของมนุษย์เป็นปัญหาสำคัญของศาสนาและปรัชญาทั้งหลายในโลกนี้ ทั้งศาสนาและปรัชญาได้ค้นหาคำตอบเกี่ยวกับการเกิดและการตายของมนุษย์และได้คำตอบหลายๆคำตอบขึ้นอยู่กับหลักการ วิธีการหรือแนวคิดในการใช้ค้นหา โดยสรุปแล้วมีคำตอบ

ของ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มเทวนิยม ที่เชื่อว่ามีพระเจ้าผู้สร้างที่สร้างและกำหนดชะตาของมนุษย์ว่าจะเกิดและตายอย่างไร และเมื่อตายแล้วจะเป็นอย่างไร และอีกกลุ่มคือกลุ่มอเทวนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติที่เรียกว่ากรรม เมื่อได้คำตอบเกี่ยวกับการเกิดและการตายของมนุษย์จึงได้กำหนดวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิดและการตายตามหลักการ แนวคิดของแต่ละกลุ่ม การเกิดการตายเป็นเรื่องสำคัญสำหรับมนุษย์ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายเป็นพิธีนั้นก็สำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน เพราะเป็นพิธีขั้นสุดท้ายของชีวิต ถือเป็นพิธีกรรมที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะผู้ที่ตายไปแล้วเท่านั้น แต่มีความสำคัญทั้ง

ทางด้านสังคมและจิตใจแก่บรรดาญาติพี่น้องผู้อยู่สืบวงศ์ตระกูล (ปราณี วงษ์เทศ, 2534, หน้า 3)

จุดมุ่งหมายหลักของการจัดงานศพขึ้นเพื่อระลึกถึงคุณความดีของผู้ที่จากไปเป็นครั้งสุดท้ายตามประเพณีที่เคยถือปฏิบัติกันมาเมื่อมีการจัดงานศพ ก็จะมีการทำบุญและทำทานไปพร้อมๆหลักปฏิบัติที่กล่าวมานี้เรียกว่า พิธีกรรม โดยเฉพาะทางด้านศาสนานั้นเป็นสิ่งคู่กัน ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เพราะเป็นกระบวนการที่พึ่งพาอาศัยกันตลอดเหมือนต้นไม้ที่ดำรงอยู่ได้ต้องมี ส่วนประกอบ 2 ส่วนคือเปลือก และแก่น คำสอนของศาสนาเปรียบเหมือนแก่นและพิธีกรรมเปรียบเหมือนเปลือกหรือกระพี้ หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งต้นไม้ก็ดำรงอยู่ต่อไปไม่ได้ (พิน ดอกบัว, 2558, หน้า 1-17) เพราะฉะนั้นพิธีกรรมถึงจะไม่ใช่แก่นของศาสนา แต่ก็สิ่งยืนยันในแนวคิดที่เป็นความเชื่อของแต่ละศาสนา พิธีกรรมจึงบ่งบอกความเป็นศาสนานั้นๆ โดยเฉพาะในพิธีกรรมศพของแต่ละเชื้อชาติก็มีพิธีการที่แตกต่างกัน ในการจัดพิธีศพของชาวไทยนั้นได้กล่าวถึงพิธีกรรมศพของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยเริ่มตั้งแต่ตายจนถึงเผาและหลังเผาแล้ว ประเพณีพิธีการที่เกี่ยวกับพิธีกรรมศพที่ปฏิบัติกันในพระพุทธศาสนานั้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามปัจจัยต่างๆ เช่น ยุค สมัย สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่สะท้อนถึงความพยายามของมนุษย์ที่จะเชื่อมโยงระหว่างโลกที่ตนเองรู้จักกับโลกที่ลึกลับน่าสะพรึงกลัว เพื่อให้วิญญาณของผู้ที่จากไปอยู่อย่างมีความสุขตามความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย พิธีกรรมศพส่วนใหญ่จะสะท้อนให้เห็นถึงความ

หวาดกลัววิญญาณหรือผีของคนตาย ซึ่งมักเชื่อว่าผู้ที่ตายจะเปลี่ยนสภาพไปเป็นวิญญาณที่ดุร้ายอาจนำอันตรายมาถึงคนได้ ขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรมศพจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าความตาย มีใช้เพียงจุดสิ้นสุดของชีวิตโดยสมบูรณ์เท่านั้น (ปราณี วงษ์เทศ, 2534, หน้า 174-175)

พิธีศพทางพระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญมาก เพราะเป็นข้อกำหนดให้ปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม การทำพิธีศพนี้มีความแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ ในการทำพิธีศพจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและทำให้เกิดความสามัคคีในญาติพี่น้อง และบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม พิธีศพได้ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จึงกลายมาเป็นประเพณีนิยมที่ถือปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่ละท้องถิ่นพิธีกรรมอาจมีความแตกต่างกันบ้างในบางเรื่อง แต่มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือเพื่อเป็นการสักการะผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย และทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายไปสู่สุคติ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อคนตายไปแล้วย่อมไปเกิดภพภูมิใหม่ตามกรรมที่ตนได้ทำไว้ ในการทำพิธีศพนี้จึงมีความสำคัญ (พระมหาคารบ ธรรมธโร, 2547, หน้า 85-86)

อย่างไรก็ตามพิธีเผาศพหรือฌาปนกิจในทุกวันนี้ได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัยตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่เขามาตอบสนองความสะดวกสบายทำให้มนุษย์ติดสบายแม้แต่เรื่องฌาปนกิจ สมัยโบราณมนุษย์ใช้ฟืนเผาศพ ต่อมาพัฒนาเผาที่เมรุของวัดโดยใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง แต่ในปัจจุบันมีการใช้เตาเผาไฟฟ้ากันมากขึ้น ส่วนในด้านพิธีกรรมก็เปลี่ยนแปลงไปมากโดยมีการเข้ามาแทรกแซงจาก

พิธีกรรมทางด้านบ้านเมืองมากขึ้นและบางครั้งทางเจ้าภาพจะให้ความสำคัญมากกว่าพิธีการทางศาสนาก็มี เช่น มีการเชิญเจ้านายหรือข้าราชการฝ่ายปกครองและข้าราชการการเมือง เช่น นายตำรวจ ทหาร นายอำเภอ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี กำนันผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นประธานฝ่ายฆราวาส ในการทอดผ้าบังสุกุล และใช้เวลาค่อนข้างนานกว่าพิธีสงฆ์ ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาลดน้อยลงและในอนาคตคนจะให้ความสำคัญกับหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาน้อยลง จำทำให้ส่งกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย จะทำให้พระพุทธศาสนาหมดไปจากสังคมในที่สุด

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำวิจัย รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อแสวงหาค้นหาคำอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบที่ดีงามและเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ให้ประชาชนชาวร้อยเอ็ดได้เข้าใจและให้ความสำคัญกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น จนถึงเข้าใจในหลักธรรมเกี่ยวกับการเกิด การตายของมนุษย์ยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการจัดงานฌาปนกิจในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด

4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการและหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการจัดงานฌาปนกิจ
2. ศึกษาบริบทพื้นที่วิจัย ได้แก่ การจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาร่วมวิเคราะห์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อสรุปเป็นประเด็นปัญหาเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม
4. จัดการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดแล้วนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย
5. การสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
6. การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น และได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้ทรงคุณจำนวน 5 ท่าน เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม

ประเด็นที่ยังไม่ครบถ้วนและชัดเจน จากบุคคลที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี จำนวน 15 คน

7. การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด 2) แยกแยะข้อมูลในด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ 3) เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน 4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี 5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักการจัดงานฌาปนกิจในสังคมไทยพบว่า ฌาปนกิจ คือ การเผาศพหรือการเผาซากศพหรือการปลงซากศพของมนุษย์ที่ตายที่ตายแล้ว มีความสำคัญทางพิธีกรรมคือ คุณค่าของความตายปรากฏในรูปแบบพิธีกรรมงานศพ ทำให้เกิดคุณค่าทางสังคมและเครือญาติ ความสำคัญด้านความเชื่อในชมพูทวีป ความตายคือการกลับคืนสู่สรวงสวรรค์ มีพิธีเผาศพรมแม่น้ำ แล้วลอยเถ้ากระดูกในแม่น้ำ

นั้น คุณค่าทางวัฒนธรรมของความตายสืบมาจนทุกวันนี้ การฌาปนกิจศพตั้งแต่สมัยอดีตคือตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล สมัยพุทธกาล จนถึงปัจจุบันที่ปรากฏในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนานั้นจากการศึกษาพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ 1 การนำศพไปทิ้งในป่าหรือในป่าช้า 2 การนำศพไปฝังดิน 3 การนำศพไปเผา ประเภทของการตาย 1) กาลมรณะ คือ การตายตามกาลเวลา เช่น ตายเพราะชราสิ้นอายุ 2) อกาลมรณะ คือ การตายที่ยังไม่ถึงเวลาที่จะต้องตาย เช่นตายเพราะถูกฆ่าตายเพราะกรรมเก่ามาตัดรอนต้องตายลงไป พระพุทธศาสนาได้รับอิทธิพลของการฌาปนกิจมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เนื่องจากพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นภายหลังศาสนาพราหมณ์-ฮินดู รูปแบบพิธีกรรมหลายอย่าง เราได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พิธีฌาปนกิจศพในอดีตเริ่มจากพิธีที่เรียกว่าการส่งสการ เวลาที่นิยมนำศพไปฝังหรือเผานั้น ได้แก่ ช่วงบ่ายเรียกว่า “ยามผีตกป่า” ก่อนจะนำไปป่าช้าหรือไร่ นา สวน จะนิมนต์พระมาให้บุญก่อน คือมีการไหว้พระรับศีลพระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล หลังจากนั้นก็นำศพไปฝังหรือเผา การส่งสการ มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสถานที่ อุกรณ์ และพิธีการฌาปนกิจหลายอย่าง การจัดงานศพและการฌาปนกิจของชาวพุทธจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น นิยมจัดเตรียมงานศพที่บ้านของตนเองไม่นิยมจัดที่วัด เพราะชุมชนเมืองจะจัดงานที่วัดทั้งหมด โดยมีพิธีการขั้นตอนในการปฏิบัติต่อศพ คือพิธีกรรมการอาบน้ำศพพิธีกรรมการแต่งตัวศพพิธีกรรมการมัดมัดตราสัง พิธีกรรมการตั้งศพพิธีกรรมการตามไฟหน้าศพพิธีกรรมการเช่นศพ พิธีกรรมการไว้ทุกข์

พิธีกรรมการเอาเงินใส่ปากศพ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่อยู่ในตัวเมือง กลุ่มนี้มีขั้นตอนในการบำเพ็ญกุศลศพนั้นจะจัดบำเพ็ญกุศลศพ 3 วัน วันที่ 4 เป็นพิธีฌาปนกิจ ส่วนวันที่ 5 เป็นวันเก็บอัฐิ เป็นอันเสร็จพิธี การตั้งศพบำเพ็ญกุศลจนถึงวันฌาปนกิจที่วัดบูรพาภิรามส่วนมากจะทำที่วัด มีการบำเพ็ญบุญทุกวัน ตอนเย็นของทุกวันจะมีการสวดมาติกาและสวดพระอภิธรรม พิธีการจะเริ่มเวลา 19.00 น. เป็นต้นไป ขั้นตอนในวันฌาปนกิจนั้นเวลาเวลา 14.00 น. เจ้าภาพจะมาพร้อมกันที่วัดเพื่อประกอบพิธีการฌาปนกิจศพ ในการเคลื่อนศพนั้นจะมีการหว่านข้าวตอก หม้อควัน โดยมีพระสงฆ์เดินนำหน้าศพ พิธีกรรมทางศาสนาจะเริ่มจากการเทศน์ สวดบังสุกุล ถวายภัณฑ์เทศน์ ถ่ายรูป อ่านประวัติ มอบทุนสาธารณประโยชน์ ทอดผ้าบังสุกุล การทอดผ้าจะมีไตรที่ 1 แล้วค่อยต่อด้วยทอดผ้าบังสุกุล แล้วนิมนต์พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล และต่อด้วยประธานฝ่ายฆราวาสในพิธีทอดผ้าบังสุกุล ประธานสงฆ์ชักผ้าบังสุกุลและวางดอกไม้จันทน์ ประธานฝ่ายฆราวาสวางดอกไม้จันทน์ พระสงฆ์และแขกที่มาร่วมงานวางดอกไม้จันทน์ เสร็จแล้วจึงฌาปนกิจ และกลุ่มที่อยู่ต่างอำเภอ เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน เจ้าภาพตั้งบำเพ็ญกุศลศพ 2 วัน 3 วัน 4 วัน แล้วแต่กรณีตามความเหมาะสม จะมีการสวดมาติกา บังสุกุล สวดอภิธรรม ส่วนลำดับการในวันฌาปนกิจ เวลา 13.00 น.เคลื่อนศพออกจากบ้านเจ้าภาพ เมื่อถือฌานสถานแล้วก็จะเวียนรอบฌาปนสถาน (เมรุ) ครบ ๓ รอบ เมื่อจัดการล้างหน้าศพและยกศพขึ้นเมรุแล้ว ศาสนพิธีกร (มรรคทายก)

นำเข้าสู่พิธีทางศาสนา จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ไหว้พระ สมาทานศีล พระสงฆ์ให้ศีล อาราธนาธรรม พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา 1 กัณฑ์จบ พระสงฆ์สวดมาติกา-บังสุกุล พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำรับพร พิธีกรนำเข้าสู่พิธีทอดผ้าบังสุกุล และผ้าไตรบังสุกุล อ่านประวัติผู้วายชนม์ พร้อมบทวิสงท้าย ประธานฝ่ายฆราวาสทอดผ้าไตรมหาบังสุกุล ประธานฝ่ายบรรพชิต พิจารณาผ้าไตรมหาบังสุกุล เป็นอันเสร็จพิธี

สภาพปัญหาการฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ ปัญหาเรื่องสุราและการเล่นพนัน พิธีกรรมในการฌาปนกิจเพิ่มมากขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง สังคมเจริญมากขึ้นสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นของทางบ้านเมือง ทำให้พิธีกรรมในการฌาปนกิจเพิ่มขึ้น จนทำให้พิธีกรรมทางศาสนามีความสำคัญน้อยลงไป ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ที่ไม่เข้าใจแก่นสารหรือสาระจริงๆ ของการฌาปนกิจศพ

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการฌาปนกิจ ด้านอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ การฌาปนกิจศพ ผู้เสียชีวิตของชาวอีสานแล้วทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ทำให้เกิดประเพณีบุญแจกข้าวขึ้นเพราะชาวอีสานยังยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอดนั่นคือ ความกตัญญูกตเวที พระพุทธศาสนา แนวคิดด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อเรื่องวิญญาณหลังความตาย จะเห็นได้จากคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และ

คำสอนเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่บุตรในทศ 6 ในข้อที่ 5 บุตรควรจัดการกับร่างของมารดาบิดาที่ตายไปแล้ว ให้สมกับฐานะ ละทำบุญอุทิศให้ท่าน ด้านสืบทอด วัฒนธรรมประเพณี พิธีการฌาปนกิจศพผู้ตาย ทำให้เกิดหลักการประวัตรธรรมประเพณีที่ดีงาม ของชาวอีสานหลายๆ ประเพณี เช่น ประเพณีบุญ แจกข้าว และประเพณีในฮีต 12 อีกหลายๆ ประเพณี เช่น เดือน 9 บุญข้าวประดับดิน เดือน 10 บุญข้าวสาก

2. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ทศ 6 เป็นหลักคำสอนที่เป็นหลักการ เป็นแนวคิดในพุทธปรัชญาเถรวาทที่กล่าวถึงการ ประพฤติปฏิบัติที่บุคคลในสังคมควรปฏิบัติต่อกัน เพราะทศ 6 เป็นหลักจริยธรรมเบื้องต้นเป็นหน้าที่ ที่มนุษย์ควรปฏิบัติต่อกัน กล่าวคือเมื่อมนุษย์เกิด ขึ้นมาบนโลกนี้แล้วต้องพบเจอกับคนอื่นในสังคม อีกมากมาย เริ่มตั้งแต่สังคมเล็กๆ ในครอบครัว เช่น มารดา-บิดา เราในฐานะที่เป็นบุตรต้องปฏิบัติต่อ มารดา-บิดาอย่างไร จนออกไปสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้นไม่ว่าจะเป็นในโรงเรียนหรือสถานศึกษาตลอดถึงที่ทำงาน เป็นต้น เมื่อออกไปสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้นเราต้องเจอบุคคลต่างมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นครู-อาจารย์ มิตร หรือเพื่อน ภรรยา สามี นายจ้าง ลูกจ้าง ซึ่งบุคคล ทั้งหลายเหล่านั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงจัดเป็นกลุ่มได้ 6 กลุ่ม และใช้ทศต่างๆ เป็นตัวแทนของคนแต่ละกลุ่ม คำสอนเรื่องทศ 6 เป็นคำสอนเกี่ยวกับหลัก ปฏิบัติหรือหน้าที่ของบุคคลในสังคมควรปฏิบัติ ต่อกันตามหลักพุทธปรัชญา เช่น การกระทำหน้าที่ ต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตร โดยเฉพาะหน้าที่

ของบุตรที่ควรปฏิบัติต่อมารดาบิดาในข้อ 5 คือ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วอุทิศส่วนกุศลให้ เป็นแนวคิด ทฤษฎี ที่บุตรที่ดีควรกระทำให้มารดาบิดา เริ่มตั้งแต่ เมื่อท่านเสียชีวิตบุตรต้องเป็นหลักในการจัดบำเพ็ญ บุญบำเพ็ญกุศลตลอดถึงการฌาปนกิจศพของ มารดาหรือบิดา เมื่อฌาปนกิจศพเรียบร้อยก็ทำบุญ อุทิศให้ท่านตามกาลตามเวลาที่สามารทำได้

ศรัทธา คือ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อ ของมนุษย์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดศาสนา มากมายขึ้นมาในโลกนี้ มนุษย์มีมากมายในโลก ซึ่งต่างถิ่นก็ต่างความเชื่อต่างศรัทธาสามารถแบ่ง แยกศรัทธาของมนุษย์ได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เชื่อและ ศรัทธาต่อเทพเจ้าและพระเจ้า ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มที่เชื่อหรือศรัทธาในตัวเอง มนุษย์เอง เชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพในตัวมากพอที่จะกำหนดชะตา ชีวิตของตนเองได้ กลุ่มนี้มีพระพุทธศาสนาเป็น หลัก ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นตามหลักคำสอน ของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นศรัทธาที่ต้องประกอบ ด้วยปัญญา ซึ่งศรัทธาในพุทธปรัชญานั้นจะมี ลักษณะเป็นศรัทธาที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ซึ่งเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสู่ปัญญา ความสำคัญของศรัทธาในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ เป็นศรัทธาที่เกิดจากการเห็นจริงตามหลักคำสอน นั้นแล้วลงมือปฏิบัติด้วยความเพียรจนเห็นแจ้ง ด้วยปัญญาเองว่าสิ่งทั้งหลายที่มันเป็น และเข้าถึง จุดหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาคือ พระนิพพาน ศรัทธาในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยกัมมัสถา ศรัทธา 4 อย่างในพระพุทธศาสนาเป็นมูลเหตุให้ เกิดความเชื่อถือในคำสอนของพุทธปรัชญาและ ปฏิบัติตาม เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำให้

การทำบุญอุทิศต่อมารดาบิดาของบุตรทั้งหลายเกิดขึ้นได้ง่าย หากบุตรไม่เชื่อผลของการกระทำหน้าที่ของบุตรที่ดีที่มีความกตัญญูต่อมารดาบิดาย่อมไม่เกิดขึ้น การทำความดีอย่างอื่นก็ไม่เกิดขึ้น

บุญกิริยาวัตถุ เป็นแนวคิด เป็นทฤษฎี หรือหลักบําเพ็ญบุญตามหลักพุทธปรัชญา บุคคลผู้หวังบุญกุศลให้กับตนเองและผู้อื่นสามารถบําเพ็ญบุญตามหลักการนี้ได้ การปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ นั้น โดยสรุปแล้วบุญเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ การให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ทานคือการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ กับผู้ที่ควรให้ ศีล คือ ความปกติทางกายและวาจา การให้ทานที่มีผลมากนั้น สิ่งของที่ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้มาอย่างผิดๆ ผิดศีลผิดธรรม ผู้ให้เป็นผู้มีศีลของที่ให้ทาน เป็นของที่บริสุทธิ์ ผู้รับก็เป็นผู้มีศีล การให้ทานลักษณะนี้เป็น การให้ที่มีผลมาก จะเห็นได้ว่าการให้หรือการกระทำดีทุกประเภทนั้นมีศีลเป็นพื้นฐาน เพราะเป็นการทำความดีที่ยังไม่เคยทำให้เกิดขึ้นสิ่งที่เคยทำแล้วให้เจริญขึ้นให้ติดเป็นนิสัย ได้ชื่อว่าเป็นการภาวนา บุตร สามี ภรรยา หรือญาติๆ ผู้ผู้มีความกตัญญูรู้คุณของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วหากทำบุญอุทิศไปให้ผู้เสียชีวิตตามแนวคิด ทฤษฎี บุญกิริยาวัตถุดังกล่าวมานี้ ก็จะสำเร็จประโยชน์ตามปรารถนา

3. บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า การบูรณาการหน้าที่ของบุตรตามหลักทศ 6 กับการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นทำให้ทราบว่าประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดยังยึดมั่นในการทำหน้าที่ของบุตรตามหลักทศ 6 ข้อที่ว่าเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ เพราะ

บุตรของชาวร้อยเอ็ดแม้จะไปเรียนหรือไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด หรือไปมีครอบครัวอยู่ต่างอำเภอต่างจังหวัด เมื่อทราบว่ามารดาหรือบิดาป่วยหนักก็จะรีบกลับมาบ้านเพื่อดูแลท่านอย่างใกล้ชิดจนกว่าท่านจะเสียชีวิต เมื่อท่านเสียชีวิตก็จะช่วยกันจัดการบําเพ็ญบุญบําเพ็ญกุศล และนำศพของท่านไปฌาปนกิจและเก็บอัฐิตามหลักพระพุทธศาสนา และยังทำบุญอุทิศให้ท่านตามเวลาและโอกาสที่อำนวยและประเพณีการทำบุญของชาวร้อยเอ็ดที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการบําบุญแจกข้าวอุทิศให้แก่มารดาหรือบิดาผู้มีพระคุณที่เสียชีวิต นิยมทำกันหลังจากท่านเสียชีวิต 1 ถึง 2 ปี จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายทำให้ได้ข้อสรุปว่าชาวร้อยเอ็ดยังยึดมั่นในการทำหน้าที่ของบุตรที่ดีตามหลักพุทธปรัชญาในเรื่องทศ 6 โดยเฉพาะหน้าที่ข้อ 5 เกี่ยวกับการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาตั้งแต่เสียชีวิตลงการฌาปนกิจจนถึงการทำบุญอุทิศหลังจากการฌาปนกิจจนเกิดประเพณีบุญแจกข้าวขึ้น

การบูรณาการหลักศรัทธา 4 ของพุทธปรัชญากับการฌาปนกิจของในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นทำให้รู้ว่า ศรัทธา 4 นั้นเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการกระทำ เช่น เมื่อเกิดความเชื่อเรื่องกรรมคือการกระทำและผลของการกระทำ คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำให้ชาวร้อยเอ็ดเกิดความตระหนักในหน้าที่ของตนที่ควรกระทำ เช่น กรณีของการฌาปนกิจศพของมารดาหรือบิดาหรือผู้มีพระคุณ นั้นเป็นหน้าที่ของบุตร หลาน และญาติๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ที่ควรกระทำให้ผู้เสียชีวิต ทั้งยังได้สร้างกรรมดีอีกหลายอย่างจากการทำพิธีฌาปนกิจให้ผู้เสียชีวิตนั้น

ซึ่งจุดเริ่มต้นมาจากศรัทธา โดยเฉพาะการศรัทธา ในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และนำสิ่งที่ตรัสรู้นั้น มาสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตามทั้งยังเป็นหลักธรรมที่สา สมารถพิสูจน์ได้ทำให้มีผู้ศรัทธาและนำไปปฏิบัติ ตาม ถึงแม้เวลาจะผ่านไปสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรม ความเชื่อใหม่ๆจะเข้ามาสู่สังคม แต่ด้วยพื้นฐาน ความเชื่อที่มีต่อคำสอนที่สามารถพิสูจน์ได้ซึ่งเข้ากัน กับยุคดิจิทัลที่เชื่อในหลักวิทยาศาสตร์ทำให้ชาว อิสานและชาวร้อยเอ็ดสามารถปรับตัวเข้ากับ ยุคสมัยได้

การบูรณาการหลักบุญกิริยาวัตต์กับการ จัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น สรุปได้ ว่าการทำบุญด้วยหลักบุญกิริยาวัตต์ในงาน ฌาปนกิจในยุคปัจจุบันชาวร้อยเอ็ดจะเน้นไปที่การ ให้ทานส่วนการรักษาศีลและการเจริญภาวนานั้น มีความสำคัญรองลงมา ซึ่งจะเห็นได้จากการเล่น การพนันกันมากขึ้นในการบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล ศพทั้งมีการดื่มสุรากันมากขึ้น และในวันฌาปนกิจ แยกผู้มาร่วมงานให้ความสำคัญกับการเทศนาน้อย ลงพิธีการที่สำคัญที่มากกว่าการฟังธรรมเทศนาคือ พิธีการทอดผ้าบังสุกุลที่ได้เชิญแขกผู้มีเกียรติมาเป็น ประธานฝ่ายฆราวาสและเป็นประธานทอดผ้ามหา บังสุกุลส่วนแขกผู้มีเกียรติรองลงมาที่ทอดผ้าไตรที่ เจ้าภาพเตรียมไว้ให้ตามจำนวนของแขกผู้มีเกียรติ ที่เจ้าภาพเชิญมา ส่วนดีที่ได้พบในงานฌาปนกิจคือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การมาร่วมงานเพื่อ เป็นกำลังใจแก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิต ทั้งการช่วย เหลือในเรื่องการเงิน เช่น เงินจากกองทุนหมู่บ้าน เงินช่วยเหลือจากแขกผู้มีเกียรติที่เชิญมาร่วมงาน เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดงาน ฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในจังหวัด ร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ฌาปนกิจ คือ การเผาศพหรือการเผาซากศพ หรือการปลงซากศพของมนุษย์ที่ตายแล้ว โดยบุตร และคนในครอบครัวและญาติๆ รวมทั้งคนสังคม ช่วยกันจัดงานให้กับศพผู้ตาย ซึ่งสอดคล้องกับ ราชบัณฑิตยสถานกล่าวไว้ในพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ความว่า การฌาปนกิจ ศพหรือการเผาศพของมนุษย์ เพราะความมนุษย์ทุก คนในโลกนี้เกิดขึ้นมาแล้วย่อมมีแก่ มีเจ็บ และตาย ลงในที่สุด การตายคือการสิ้นใจ, สิ้นชีวิต, ไม่เป็น อยู่ต่อไป, สิ้นสภาพของชีวิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

ศรัทธา คือ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อ ของมนุษย์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดศาสนา มากมายขึ้นมาในโลกนี้ มนุษย์มีมากมายในโลก ซึ่งต่างถิ่นก็ต่างความเชื่อต่างศรัทธาสามารถแบ่ง แยกศรัทธาของมนุษย์ได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เชื่อและ ศรัทธาต่อเทพเจ้าและพระเจ้า ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มที่เชื่อหรือศรัทธาในตัวมนุษย์เอง เชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพในตัวมากพอที่จะกำหนดชะตาชีวิต ของมนุษย์เองได้ กลุ่มนี้มีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นตามหลักคำสอนของ พุทธปรัชญาเถรวาท เป็นศรัทธาที่ต้องประกอบ ด้วยปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, หน้า 656) ได้กล่าวไว้ใน หนังสือพุทธธรรม ความว่า ศรัทธาในพุทธปรัชญา นั้นจะมีลักษณะเป็นศรัทธาที่เป็นพื้นฐานของการ ปฏิบัติ ซึ่งเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสู่

ปัญญา บุคคลที่ยังไม่สามารถเข้าถึงปัญญาได้ ศรัทธาในขั้นพื้นฐานมีความสำคัญมาก ศรัทธาเป็นอุปกรณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไปหนการพัฒนาเป็นปัญญาเมื่อใช้ถูกต้องจึงเป็นการเริ่มต้นที่ดีทำให้การก้าวหน้าไปสู่จุดหมายได้ผลรวดเร็วขึ้น

งานฌาปนกิจถือว่าเป็นงานสำคัญของชาวอีสานซึ่งรวมทั้งชาวร้อยเอ็ด เพราะทำให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีดีขึ้นหลายๆ พิธีซึ่งเกิดจากการฌาปนกิจเป็นแนวคิดทฤษฎีหรือหลักปฏิบัติที่ดีของชาวอีสาน เช่น การประเพณีการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ การฌาปนกิจศพผู้เสียชีวิตของชาวอีสานแล้วทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักความใกล้ชิดสนิทสนมกัน การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนั้นเป็นหลักคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ชาวอีสานยังยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอดนั่นคือ ความกตัญญูกตเวที นั้นเองประเพณีเหล่านี้เกิดจากคติความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายของมนุษย์ ความเชื่อเรื่องวิญญาณซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์และสืบทอดมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ติงามของชาวอีสานหลายๆ ประเพณี เช่น ประเพณีบุญแจกข้าว และประเพณีในฮีต 12 อีกหลายๆ ประเพณี เช่น บุญข้าวประดับดินในเดือน 9 บุญข้าวสากในเดือน 10 เป็นต้น สอดคล้องกับพระครูสุธีคัมภีร์ญาณ (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง บุญแจกข้าว รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูของชาวอีสาน ความว่า ชาวอีสานเชื่อว่าผู้ตายแล้วยังต้องกินข้าวกินน้ำเหมือนกันคนที่ยังไม่ตาย แต่ไม่สามารถปลูกข้าวกินเองต้องอาศัยลูกหลานญาติพี่น้องผู้ที่อยู่เบื้องหลังทำบุญแจกข้าว

แล้วกรวดน้ำอุทิศไปให้เท่านั้น

การทำบุญเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ การให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ทานคือการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ กับผู้ที่ควรให้ เช่นผู้มีศีล ผู้ที่ขาดแคลน เป็นต้น ศีล คือ ความปกติทางกายและวาจา การให้ทานที่มีผลมากนั้น สิ่งของที่ให้ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้มาอย่างผิดๆ ผิดศีลผิดธรรม ผู้ให้เป็นผู้มีศีลของที่ให้ทานเป็นของที่บริสุทธิ์ ผู้รับก็เป็นผู้มีศีล การให้ทานลักษณะนี้เป็นการให้ที่มีผลมาก จะเห็นได้ว่าการให้หรือการกระทำดีทุกประเภทนั้นมีศีลเป็นพื้นฐาน การให้บ่อยๆ ให้เป็นประจำชื่อว่า ได้ภาวนา เพราะเป็นการทำความดีที่ยังไม่เคยทำให้เกิดขึ้นสิ่งที่เคยทำแล้วให้เจริญขึ้นให้ติดเป็นนิสัย สอดคล้องกับพระครูกาญจนกิจจารักษ์ (บัณฑิตบุญอาจ) (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนามนุษย์สู่ความเป็นเทวดาตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ความว่า หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการคือ 1) พัฒนาตามหลักการให้ทาน โดยก่อนให้ทานฝึกทำใจให้ดีด้วยการระลึกว่า “เราจะให้ทาน เราจะฝังขุมทรัพย์อันเป็นเหตุติดตามตนไปได้” ขณะกำลังให้ทานฝึกทำจิตให้เลื่อมใสด้วยการระลึกว่า “เราจะถือเอาสิ่งที่เป็นสาระจากทรัพย์อันหาสาระมิได้” เมื่อให้ทานแล้วฝึกทำใจให้เบิกบานด้วยการ ระลึกว่า “ขึ้นชื่อว่าทานที่บัณฑิตบัญญัติแล้วเราก็ได้ดำเนินตามแล้ว ช่างดีจริงหนอ” และฝึกให้ทาน ด้วยมือตนเอง 2) พัฒนาตามหลักการรักษาศีล โดยการฝึกสำรวมกายวาจาใจให้เรียบร้อยด้วยการสมาทานศีล 5 โดยกำหนดให้เป็นนิจศีลหรือสมาทานศีล 8 โดยกำหนดให้เป็นอุโปสถศีล และ 3) พัฒนาตามหลักการเจริญภาวนา โดยการฝึก

อบรมจิตให้สงบโดยการฝึกอบรมปัญญาให้เกิด

การบูรณาการหน้าที่ของบุตรตามหลักทศ 6 กับการจัดงานฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น ทำให้ทราบว่าประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดยังยึดมั่น ในการทำหน้าที่ของบุตรตามหลักทศ 6 ข้อที่ว่าเมื่อ ท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ เพราะ บุตรของชาวร้อยเอ็ดแม้จะไปเรียนหรือไปทำงาน อยู่ต่างจังหวัด หรือไม่มีครอบครัวอยู่ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด เมื่อทราบว่ามารดาหรือบิดาป่วยหนัก ก็จะรีบกลับมาบ้านเพื่อดูแลท่านอย่างใกล้ชิด จนกว่าท่านจะเสียชีวิต เมื่อท่านเสียชีวิตก็จะช่วย กันจัดการบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล และนำศพของ ท่านไปฌาปนกิจและเก็บอัฐิตามหลักพระพุทธ ศาสนา และยังทำบุญอุทิศให้ท่านตามเวลาและ โอกาสที่อำนวย ซึ่งสอดคล้องกับพระเทพวิสุทธเมธี (ปัญญาันทภิกขุ) (2535) กล่าวถึงการทำบุญอุทิศ ในหนังสือ หน้าที่ของคณบดีฉบับสมบูรณ์ ความว่า คณบดีและคณสมบัตินิเทศของนักบริหาร ว่าเมื่อท่าน ตายทำลายชั้นธัมมไปตามธรรมดาของสังขารแล้ว บุตร ก็ไม่ควรที่จะมัวแต่เศร้าโศกเสียใจร้องไห้รำพันจน ไม่มีกระจิตกระใจที่จะทำฌาปนกิจให้ท่าน แต่ควร ระงับความทุกข์ในใจแล้วตั้งสติให้ดีพิจารณาเห็น ความเป็นจริงว่าทุกคนต้องตายไม่ว่าจะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย แล้วทำการฌาปนกิจศพของท่านและ ทำบุญอุทิศให้ท่านตามหน้าที่ของบุตรที่ดี

การบูรณาการหลักศรัทธา 4 ของพุทธ ปรัชญากับการฌาปนกิจของในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น ทำให้รู้ว่า ศรัทธา 4 นั้นเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการ กระทำ เช่น เมื่อเกิดความเชื่อเรื่องกรรมคือการ กระทำและผลของการกระทำ คือ ทำดีได้ดี ทำชั่ว

ได้ชั่ว ทำให้ชาวร้อยเอ็ดเกิดความตระหนักในหน้าที่ ของตนที่ควรกระทำ เช่น กรณีของการฌาปนกิจ ศพของมารดาหรือบิดาหรือผู้มีพระคุณ นั้นเป็น หน้าที่ของบุตร หลาน และญาติๆที่ยังมีชีวิตอยู่ที่ ควรกระทำให้ผู้เสียชีวิต ทั้งยังได้สร้างกรรมดีอีก หลายอย่างจากการทำพิธีฌาปนกิจให้ผู้เสียชีวิตนั้น ซึ่งจุดเริ่มต้นมาจากศรัทธา โดยเฉพาะการศรัทธา ในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และนำสิ่งที่ตรัสรู้นั้น มาสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตามทั้งยังเป็นหลักธรรมที่ สามารถพิสูจน์ได้ทำให้มีผู้ศรัทธาและนำไปปฏิบัติ ตาม ซึ่งคล้ายกันกับอภิธรรม มีผล (2554) ได้ทำวิจัย เรื่อง การศึกษาศรัทธาในฐานะปัจจัยเกื้อกูลต่อการ เข้าถึงเป้าหมายของพระพุทธศาสนาว่า ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท ศรัทธา หมายถึง ความ เชื่อประกอบด้วยปัญญาและการกลั่นกรองในการ ตัดสินใจศรัทธามีลักษณะทำให้ใจผ่องใส ทำให้แล่น ไปด้วยดีในการบรรลุดุธรรม ศรัทธามี ความสำคัญ ตามความหมายและหน้าที่คือ เป็นพื้นฐานใน กระบวนการพัฒนาสู่ปัญญาเป็นพื้นฐานในกระบวนการ ปฏิบัติกัมมัฏฐาน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรนำผลการวิจัยว่าด้วยเรื่องการทำ หน้าที่เกี่ยวกับการทำบุญอุทิศบิดามารดาและ ผู้มีพระคุณทั้งหลายของบุตรธิดาตามหลักทศ 6 ในพุทธศาสนา เพราะคำว่า ทศ ในทศ 6 ท่านหมายถึง การปิดป้องช่องว่างระหว่างบุคคลในสังคม หาก สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ก็จะทำให้บุคคลใน ครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ จะไม่เกิดช่อง

ว่างระหว่างกันอย่างเช่นพ่อแม่กับบุตรธิดาต่างฝ่ายได้ประพฤติดีปฏิบัติชอบต่อกันส่งผลให้ทุกคนในครอบครัวมีความเข้าใจ มีความสุขร่มเย็นตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 บุรณาการหลักประโยชน์นิยมเพื่อส่งเสริมการทำฌาปนกิจที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน

2.2 บุรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการปฏิบัติที่ดีงามของพุทธศาสนิกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นการนำเอาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท คือ หลักหน้าที่ของบุตร

ตามหลักทศ 6 หลักศรัทธา 4 และหลักบุญกิริยาวัตตุมานุรณาการใช้เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในจังหวัดร้อยเอ็ด สรุปเป็น Model ได้ TRI-BP Model ได้ดังนี้ 1) Tradition ที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน 2) Ritual ที่เป็นหัวใจของการจัดงานฌาปนกิจ 3) Integration of Buddhist Philosophy ที่ผสมผสานกับประเพณีและความเชื่อทางศาสนาในชุมชน โดยทุกองค์ประกอบมีบทบาทสำคัญในการจัดพิธีฌาปนกิจในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างการทำบุญ การแสดงความกตัญญู และการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยรูปแบบการจัดงานฌาปนกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในในจังหวัดร้อยเอ็ด TRI-BP Model ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ปราณี วงษ์เทศ. (2534). *พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ปรี้นติ้งกรุ๊ป.
- _____. (2534). *พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. เอกสารประกอบการจัดนิทรรศการเรื่อง ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร, 17 ตุลาคม-6 พฤศจิกายน 2534*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ปรี้นติ้งกรุ๊ป.
- พระครูกาญจนกิจจารักษ์. (2564). *การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนามนุษย์สู่ความเป็นเทวดาตามหลักบุญ กิริยาวัตถุ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ. (2559). *บุญแจกข้าว: รูปแบบการแบ่งปันและสร้างความกตัญญูของชาวอีสาน*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานนทิกขุ). (2535). *หน้าที่ของคนฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาคำรบ ธมธโร (หิรัญชาติ). (2547). *มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา: การศึกษาเชิง วิเคราะห์*. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พิน ดอกบัว. (2558). *พุทธปรัชญาว่าด้วยการเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 11(3), 1-17*.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- อภิสร มีผล. (2554). *การศึกษาครัทธาในฐานะปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายของพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.